

ZAKON

O ROBNIM BERZAMA

I. UVODNE ODREDBE

Predmet

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se uslovi za osnivanje, poslovi i organizacija robne berze, povrede integriteta na robno-berzanskom tržištu, kao i nadzor nad primenom ovog zakona.

Značenje pojedinih izraza

Član 2.

Pojedini izrazi u smislu ovog zakona imaju sledeće značenje:

1) robna berza je pravno lice koje upravlja, odnosno obavlja delatnost posredovanja u procesu trgovanja robom, nestandardizovanim terminskim ugovorima i brodskim prostorom, određuje i sprovodi pravila i procedure u vezi sa trgovanjem na robnoj berzi;

2) obračun i plaćanje su poslovi vođenja i sravnjenja zaključenih berzanskih poslova na spot tržištu i terminskom tržištu koji se odvijaju na robnoj berzi;

3) tržišni materijal je roba i nestandardizovani terminski ugovori kojima se trguje na robnoj berzi;

4) roba je svaki proizvod koji se može fizički isporučiti, uključujući poljoprivredne proizvode, metale i njihove rude i legure i energente, u skladu sa pravilima robne berze;

5) terminski ugovor je nestandardizovan ugovor o kupoprodaji određene robe po unapred definisanoj ceni, a isporuka robe i konačno plaćanje vrši se određenog dana u budućnosti;

6) spot tržište je tržište na kome se roba prodaje i isporučuje nakon zaključenja berzanskog posla;

7) terminsko tržište je tržište nestandardizovanih terminskih ugovora na kome se isporuka i plaćanje vrše dospećem roka predviđenog ugovorom;

8) listing je spisak tržišnog materijala kojima se trguje na robnoj berzi;

9) brodski prostor je raspoloživi brodski prostor kojim se može prevoziti roba na unutrašnjim vodnim putevima;

10) članovi uprave su direktor i nadzorni odbor.

Cilj zakona

Član 3.

Cilj ovog zakona je uređenje i organizacija pravičnog, transparentnog i efikasnog trgovanja tržišnim materijalom i zaštita integriteta tržišta na robnoj berzi.

II. OSNIVANJE, ORGANIZOVANJE I POSLOVANJE ROBNE BERZE

Član 4.

Robna berza se osniva kao akcionarsko društvo, ukoliko poseduje dozvolu koju izdaje Komisija za hartije od vrednosti (u daljem tekstu: Komisija) u skladu sa ovim zakonom i aktima Komisije.

Komisija odlučuje o zahtevu za davanje dozvole za obavljanje delatnosti robne berze u roku od 60 dana od dana prijema urednog zahteva.

Robna berza obavlja poslove organizovanja spot tržišta i terminskog tržišta u Republici Srbiji.

Bliže uslove za izdavanje i oduzimanje dozvole za obavljanje delatnosti robne berze propisuje Komisija.

Upis u Registar privrednih subjekata i poslovno ime

Član 5.

Robna berza je dužna da, u roku od 15 dana od dana prijema rešenja Komisije o davanju dozvole za obavljanje delatnosti robne berze i rešenja Komisije o davanju prethodne saglasnosti na izbor članova uprave podnese prijavu za upis u Registar privrednih subjekata, u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata.

Izvod iz upisa u Registar privrednih subjekata Agencija za privredne registre dostavlja Komisiji po službenoj dužnosti u roku od sedam dana od dana prijema rešenja o upisu.

Robna berza u svom poslovnom imenu obavezno sadrži reči „robna berza”.

Zabranjena je upotreba reči „robna berza” u poslovnom imenu lica koje nije osnovano i nema dozvolu za obavljanje delatnosti robne berze u skladu sa ovim zakonom.

Minimalni kapital

Član 6.

Minimalni kapital robne berze ne može biti manji od 50.000.000 dinara.

Robna berza je dužna da u svom poslovanju obezbedi da kapital ne bude manji od iznosa propisanog u stavu 1. ovog člana.

Akti koje donosi robna berza

Član 7.

Robna berza donosi osnivački akt, statut, pravila poslovanja robne berze, tarifnik, kao i druge opšte akte u skladu sa zakonom.

Pravilima robne berze iz stava 1. ovog člana naročito se uređuju pitanja koja se odnose na članstvo na berzi, listing, pokrivenost naloga, trgovanje, obračun i plaćanje, kontrolu i mere u slučaju povreda pravila, informisanje i čuvanje poslovne tajne i druga pravila u vezi sa berzanskim poslovanjem.

Tarifnikom robne berze utvrđuje se provizija koju robna berza naplaćuje po osnovu transakcija zaključenih na robnoj berzi, naknada za članstvo u robnoj berzi, kao i ostale naknade po osnovu publikacija, edukacija, prodaja licenci i tržišnih informacija.

Robna berza je dužna da o donošenju, odnosno izmeni pravila robne berze i tarifnika obavesti članove robne berze najkasnije sedam dana pre početka njegove primene objavljivanjem na svojoj internet stranici.

Na statut, pravila robne berze i tarifnik, kao i na izmene ovih akata Komisija daje prethodnu saglasnost.

Minimalnu sadržinu pravila poslovanja robne berze propisuje Komisija.

Članovi uprave robne berze

Član 8.

Članovi uprave robne berze su direktor i nadzorni odbor.

Nadležnost, prava i odgovornost članova uprave robne berze bliže se uređuju statutom robne berze.

Član uprave ne može biti:

- 1) lice koje podleže primeni pravnih posledica osude u skladu sa zakonom koji uređuje tržište kapitala i ovog zakona;
- 2) lice koje je funkcioner, državni službenik ili nameštenik, osim u slučaju kada Republika Srbija ima vlasničko učešće u robnoj berzi;
- 3) lice koje je član uprave, zaposleni, ili lice sa kvalifikovanim učešćem u članu robne berze ili drugoj robnoj berzi koja ima dozvolu za rad u skladu sa ovim zakonom.

Komisija izdaje prethodnu saglasnost na izbor člana uprave, a u skladu sa uslovima propisanim ovim zakonom.

Poslovi robne berze

Član 9.

Poslovi robne berze su:

- 1) povezivanje članova robne berze radi kupovine i prodaje tržišnog materijala;
- 2) vođenje registra članova robne berze
- 3) standardizacija robe;
- 4) izrada i vođenje listinga;
- 5) obračun i plaćanje transakcija na spot i terminskom tržištu;
- 6) poslovi čuvanja i administriranja dokumenata i garantnih sredstava;
- 7) obezbeđivanje transparentnosti, čuvanje i objavljivanje informacija o tražnji, ponudi i tržišnim cenama tržišnog materijala, kao i drugih informacija od značaja za trgovanje tržišnim materijalom;
- 8) određivanje uslova za:
 - (1) članstvo u robnoj berzi,
 - (2) trgovanje tržišnim materijalom;
- 9) kontrola članova robne berze u vezi sa trgovanjem tržišnim materijalom, u cilju sprečavanja i otkrivanja povreda integriteta tržišta i pravila robne berze;
- 10) pokretanje i vođenje postupka protiv članova robne berze koji se ponašaju suprotno aktima robne berze;
- 11) vansudsko rešavanje sporova u trgovanju na robnoj berzi.

Pored poslova iz stava 1. ovog člana robna berza može da obavlja i sledeće poslove:

- 1) organizaciju berzanske trgovine brodskim prostorom;
- 2) promociju i razvoj robno-berzanskog tržišta;
- 3) prodaju tržišnih podataka;
- 4) edukaciju učesnika na robno-berzanskom tržištu;
- 5) druge poslove, u okviru delatnosti robne berze, u skladu sa zakonom.

Komisija propisuje sadržinu i uslove za čuvanje i objavljivanje evidencija i podataka robne berze, kao i način izveštavanja.

Komisija propisuje obaveze robne berze u vezi sa obezbeđivanjem transparentnosti pre i posle transakcije.

Zabranjeni poslovi robne berze

Član 10.

Nije dozvoljeno da robna berza u svoje ime i za svoj račun trguje tržišnim materijalom.

Robna berza, zaposleni i članovi uprave, ne mogu davati savete o trgovanju tržišnim materijalom.

Predmet trgovanja na robnoj berzi ne mogu biti devize, efektivni strani novac, plemeniti metali i električna energija.

Sukob interesa

Član 11.

Zaposleni na robnoj berzi ne mogu biti članovi uprave i zaposleni u drugim privrednim subjektima koji su članovi robne berze.

Kadrovska osposobljenost

Član 12.

Robna berza mora da ima najmanje pet zaposlenih sa dozvolom za obavljanje poslova brokera koju izdaje Komisija.

Minimalni tehnički uslovi za rad robne berze

Član 13.

Robna berza je dužna da obezbedi prostorije za rad robne berze.

Robna berza je dužna da obezbedi nivo tehničke opremljenosti koji omogućava nesmetano funkcionisanje trgovanja u skladu sa minimalnim tehničkim uslovima za rad robne berze.

Minimalne tehničke uslove iz st. 1. i 2. ovog člana propisuje Komisija.

Članstvo na robnoj berzi

Član 14.

Članovi robne berze mogu biti domaća i strana pravna lica i registrovana poljoprivredna gazdinstva koja ispunjavaju uslove propisane pravilima robne berze.

Članstvo se stiče zaključenjem ugovora o članstvu sa robnom berzom.

Članovi robne berze trguju na spot i terminskom tržištu posredstvom brokera zaposlenih na robnoj berzi.

Članovi robne berze mogu trgovati u svoje ime i za svoj račun.

Trgovanje na robnoj berzi, pored članova robne berze, mogu da obavljaju i Republika Srbija i Narodna banka Srbije u skladu sa zakonom.

III. TRGOVANJE NA ROBNOJ BERZI

Vrste robe i uslovi trgovanja na spot i terminskom tržištu

Član 15.

Pravilima poslovanja robne berze uređuju se vrsta robe i uslovi trgovanja.

Poslovi robne berze na spot tržištu

Član 16.

Robna berza na spot tržištu obavlja sledeće poslove:

- 1) prijem naloga;
- 2) kotaciju naloga;
- 3) uparivanje naloga;
- 4) obaveštavanje članova;
- 5) vođenje i čuvanje evidencije zaključenih ugovora na spot tržištu.

Podatke iz stava 1. tačka 5) ovog člana robna berza čuva trajno.

Robna berza vrši i poslove evidencije i upravljanja zbirnim, namenskim dinarskim i deviznim računom robne berze za obračun, garantovanje izvršenja trgovanja i plaćanje.

Pored poslova iz st. 1. i 2. ovog člana, robna berza obavlja i druge poslove u vezi sa trgovanjem na spot tržištu.

Poslovi robne berze na terminskom tržištu

Član 17.

Berza na terminskom tržištu obavlja sledeće poslove:

- 1) prijem naloga;
- 2) kotaciju naloga;
- 3) uparivanje naloga;
- 4) obaveštavanje članova;
- 5) vođenje i čuvanje evidencije nestandardizovanih terminskih ugovora;
- 6) vođenje evidencije i upravljanja zbirnim, namenskim dinarskim i deviznim računom robne berze za obračun, garantovanje izvršenja trgovanja i plaćanje;
- 7) druge poslove u vezi sa nestandardizovanim terminskim ugovorima.

Član 18.

Robna berza može svojim pravilima poslovanja odrediti mogućnost sekundarnog trgovanja nestandardizovanim terminskim ugovorima.

Dospećem nestandardizovanog terminskog ugovora primenjuju se pravila za spot trgovanje.

IV. ZBIRNI RAČUNI I GARANTNA SREDSTVA

Član 19.

Robna berza za potrebe funkcionisanja obračuna i plaćanja na spot i terminskom tržištu, otvara poseban, zbirni, namenski dinarski i devizni račun kod poslovne banke preko koga se izvršavaju plaćanja, naplaćivanja i prenos po osnovu trgovanja robom na spot i terminskom tržištu.

Ako se trgovanje na robnoj berzi vrši između rezidenata, račun iz stava 1. ovog člana može biti samo dinarski.

Robna berza upravlja sredstvima članova robne berze na zbirnom računu iz stava 1. ovog člana.

Pravilima robne berze se bliže uređuju transakcije iz stava 1. ovog člana, način isplate, vanredne procedure u slučaju da nije moguće obezbediti neophodna sredstva, kao i druga pitanja od značaja za ostvarivanje svrhe zbirnog računa.

Plaćanja, naplaćivanje i prenos u devizama po osnovu poslovanja na robnoj berzi vrše se u skladu sa zakonom kojim se uređuje devizno poslovanje i podzakonskim aktima donetim na osnovu tog zakona.

Novčana sredstva na zbirnom, namenskom dinarskom i deviznom računu iz stava 1. ovog člana ne ulaze u imovinu i u stečajnu ili likvidacionu masu robne berze i banke u kojoj se vode i ne mogu biti predmet prinudne naplate.

Član 20.

Robna berza otvara poseban, zbirni, namenski dinarski i devizni račun kod poslovne banke na koji se uplaćuju novčana sredstva u cilju garantovanja izvršenja berzanske transakcije po osnovu trgovanja robom na spot i terminskom tržištu.

Ako se trgovanje na robnoj berzi vrši između rezidenata, račun iz stava 1. ovog člana može biti samo dinarski.

U cilju obezbeđenja izvršenja trgovanja na spot tržištu robna berza propisuje obavezna garantna sredstva za pojedine vrste robe, koje član uplaćuje pre zaključenja ugovora na zbirni račun ili položi druga garantna sredstva.

U cilju obezbeđenja izvršenja trgovanja na terminskom tržištu robna berza mora propisati obavezna garantna sredstva za pojedine vrste robe, koje član uplaćuje pre zaključenja ugovora na zbirni račun iz stava 1. ovog člana ili obavezu člana robne berze da položi druga garantna sredstva.

Robna berza propisuje minimalni iznos garantnih sredstava koja član robne berze mora da ima na zbirnom računu.

Visinu, način i vrstu garantnih sredstava, kao i način upravljanja tim sredstvima određuje robna berza svojim pravilima.

Plaćanja, naplaćivanje i prenos u devizama po osnovu poslovanja na robnoj berzi vrše se u skladu sa zakonom kojim se uređuje devizno poslovanje i podzakonskim aktima donetim na osnovu tog zakona.

Garantna sredstva iz ovog člana ne ulaze u imovinu i u stečajnu ili likvidacionu masu robne berze i banke u kojoj se vode i ne mogu biti predmet prinudne naplate.

V. POVREDE INTEGRITETA TRŽIŠTA

Manipulacija na robno-berzanskom tržištu

Član 21.

Manipulacija na robno-berzanskom tržištu uključuje:

- 1) stvaranje ili davanje neistinitih ili obmanjujućih informacija o ponudi, tražnji, ceni ili količini tržišnog materijala;
- 2) zajedničko delovanje radi održavanja cene tržišnog materijala na nerealnom ili veštačkom nivou;
- 3) preduzimanje radnji i aktivnosti isticanja ponude ili tražnje sa namerom da se opozovu pre izvršenja;
- 4) širenje lažnih ili obmanjujućih informacija putem medija koje su od uticaja na ponudu, tražnju, količinu ili cenu tržišnog materijala, ukoliko su znali ili morali znati da su informacije neistinite i da mogu dovesti u zabludu.

Učesnicima u trgovanju i drugim licima zabranjuje se vršenje manipulacije iz stava 1. ovog člana.

Učesnici u trgovanju i druga lica koja učestvuju u manipulacijama na tržištu solidarno su odgovorna za štetu koja nastane kao posledica manipulacija na tržištu.

Robna berza i njeni članovi su dužni da na osnovu svojih dostupnih podataka, obaveste Komisiju o slučajevima za koje opravdano sumnja da se radi o manipulaciji na tržištu.

Zabrana zloupotrebe insajderskim informacijama

Član 22.

Insajderska informacija je informacija o tačno određenim činjenicama koje nisu javno objavljene, a odnose se direktno ili indirektno na tržišni materijal, a koja bi, da je javno objavljena, verovatno značajno uticala na cenu tržišnog materijala.

Zabranjeno je svakom licu koje poseduje insajderske informacije putem pristupa informacijama do kojih dolazi obavljanjem dužnosti na radnom mestu, vršenjem profesije ili drugih dužnosti ili putem krivičnih dela koje je izvršilo, kao i svakom drugom licu koje poseduje insajderske informacije, a zna ili je trebalo da zna da se radi o insajderskoj informaciji, da tu informaciju:

- 1) preporučuje ili navodi druge osobe da na osnovu insajderske informacije steknu ili otuđe tržišni materijal na koje se ta informacija odnosi;
- 2) otkriva i čini dostupnim insajderske informacije drugom licu, osim ako se informacija otkrije i učini dostupnom u redovnom poslovanju, profesiji ili dužnosti;
- 3) upotrebi za učešće ili da nudi drugom licu radi uzimanja učešća u zaključivanju transakcija u vezi sa tržišnim materijalom na koje se insajderska informacija odnosi.

VI. OVLAŠĆENJA I NADLEŽNOSTI KOMISIJE

Poslovi Komisije

Član 23.

Komisija vrši nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, donosi podzakonske akte za izvršavanje ovog zakona i vodi evidenciju robnih berzi.

Komisija u rešavanju u upravnim stvarima primenjuje odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak i donosi rešenja koja su konačna.

Sredstva za obavljanje poslova

Član 24.

Za obavljanje poslova predviđenih ovim zakonom sredstva za rad Komisije obezbeđuju se iz taksi koje se naplaćuju u skladu sa pravilnikom o tarifi koji donosi Komisija.

Pravilnik o tarifi iz stava 1. ovog člana objavljuje se u „Službenom glasniku Republike Srbije” i na internet stranici Komisije.

VII. NADZOR

Nadzor Komisije

Član 25.

Komisija obavlja poslove nadzora utvrđene ovim zakonom.

Nadzor iz stava 1. ovog člana Komisija obavlja:

- 1) praćenjem, prikupljanjem i proverom objavljenih podataka, obaveštenja i izveštaja koje su učesnici tržišta po ovom zakonu ili drugim propisima dužni da dostavljaju Komisiji;
- 2) neposrednim nadzorom;
- 3) izricanjem nadzornih mera

Robna berza, članovi robne berze, kao i ostala pravna i fizička lica dužni su da na zahtev Komisije omoguće uvid i dostave traženu dokumentaciju koju Komisija smatra potrebnom za sprovođenje nadzora.

Ovlašćeno lice Komisije može u postupku nadzora:

- 1) pregledati opšte akte, poslovne knjige, izvode sa računa i druge dokumente robne berze, člana robne berze ili drugog lica i sačiniti kopije dokumenata;
- 2) zahtevati informacije o pojedinim pitanjima značajnim za postupak nadzora.

O izvršenom neposrednom nadzoru nad poslovanjem sastavlja se zapisnik.

Bliže uslove i način sprovođenja nadzora propisuje Komisija.

Komisija, svaki njen član i zaposleni podatke i dokumentaciju iz st. 2. i 3. ovog člana, mogu da koriste samo u okviru svoje nadležnosti i dužni su da ih čuvaju kao poslovnu tajnu.

Mere nadzora

Član 26.

Ako u postupku nadzora utvrdi nezakonitosti, odnosno nepravilnosti Komisija donosi rešenje kojim nalaže otklanjanje utvrđenih nepravilnosti.

Komisija će rešenjem odrediti rok za izvršenje i dostavljanje odgovarajućih dokaza. Ako lice ne postupi po rešenju iz stava 1. ovog člana Komisija može izreći novu ili istu meru.

U slučaju utvrđenih nezakonitosti, odnosno nepravilnosti Komisija može preduzeti i sledeće mere:

- 1) izreći opomenu;
- 2) pokrenuti postupak pred nadležnim organom;
- 3) izreći javnu opomenu;
- 4) predložiti nadležnom organu donošenje zabrane raspolaganja imovinom, oduzimanje predmeta i imovinske koristi, kao i druge mere kada je to primenjivo;
- 5) povući saglasnost na imenovanje članova uprave robne berze;
- 6) naložiti robnoj berzi da obustavi trgovanje tržišnim materijalom, odnosno ukine već donetu obustavu trgovanja, u obimu u kome je to potrebno da bi se uklonile ili sprečile štetne posledice u trgovanju tržišnim materijalom;
- 7) privremeno zabraniti rad robne berze do tri meseca;
- 8) oduzeti dozvolu za rad robnoj berzi;
- 9) preduzeti druge mere u skladu sa zakonom.

Na pitanja nadzora koja nisu uređena ovim zakonom primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala.

VIII. KAZNENE ODREDBE

1. Krivična dela

Manipulacija na robno-berzanskom tržištu

Član 27.

Ko preduzima manipulacije na tržištu na osnovu kojih ostvari imovinsku korist za sebe ili drugo lice ili nanese štetu drugim licima tako što:

- 1) zaključi transakciju ili izda naloge za trgovanje na robnoj berzi kojima se daju neistinite ili obmanjujuće informacije o ponudi, potražnji, ceni ili količini tržišnog materijala;
- 2) izdavanjem naloga, odnosno zaključenjem transakcije lica koja deluju zajednički, održavaju cenu tržišnog materijala na nereálnom ili veštačkom nivou na robnoj berzi;
- 3) ispostavlja naloge za trgovanje sa namerom da ih opozove pre zaključenja transakcije na robnoj berzi;
- 4) širi informacije putem medija, uključujući i internet ili bilo kojim drugim putem prenosi neistinite vesti ili vesti koje mogu izazvati zabludu o tržišnim materijalima na robnoj berzi, ako je znalo ili je moralo znati da su te informacije neistinite ili da mogu dovesti u zabludu,

kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do znatnog poremećaja na robno-berzanskom tržištu učinilac će se kazniti zatvorom od tri do osam godina.

Korišćenje, otkrivanje i zloupotreba insajderskih informacija na robnoj berzi

Član 28.

Ko u nameri da sebi ili drugom licu ostvari imovinsku korist ili nanese štetu drugim licima, upotrebi insajdersku informaciju na robnoj berzi:

- 1) neposredno ili posredno pri sticanju, otuđenju i pokušaju sticanja ili otuđenja za sopstveni račun ili za račun drugog lica tržišnog materijala na koji se ta informacija odnosi;
- 2) za otkrivanje i činjenje dostupnim insajderske informacije bilo kom drugom licu;
- 3) za preporučivanje ili navođenje drugog lica da na osnovu insajderske informacije stekne ili otuđi tržišni materijal na koji se ta informacija odnosi, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Ako je delom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist ili drugim licima naneta materijalna šteta u iznosu koji prelazi 1.500.000 dinara, učinilac će se kazniti zatvorom do tri godine.

2. Privredni prestupi

Član 29.

Novčanom kaznom od 1.000.000 do 3.000.000 dinara kazniće se za privredni prestup pravno lice:

- 1) ako obavlja poslove robne berze suprotno članu 9. ovog zakona;
- 2) ako na zahtev Komisije, u ostavljenom roku i na traženi način, ne omogući uvid ili ne dostavi dokumentaciju koju Komisija smatra potrebnom za sprovođenje nadzora (član 25. stav 3);
- 3) ako onemogući ovlašćeno lice Komisije da sprovede postupak nadzora u skladu sa članom 25. stav 4. ovog zakona.

Za radnje iz stava 1. ovog člana kazniće se za privredni prestup i odgovorno lice u pravnom licu novčanom kaznom od 50.000 do 200.000 dinara.

Uz kaznu za privredni prestup iz stava 1. ovog člana može se izreći zaštitna mera zabrane pravnom licu da se bavi poslovima robne berze u trajanju od šest meseci do tri godine, kao i zaštitna mera javno objavljivanje presude.

Uz kaznu za privredni prestup iz stava 2. ovog člana može se izreći zaštitna mera zabrane odgovornom licu da vrši određene dužnosti u trajanju od šest meseci do tri godine, kao i zaštitna mera javno objavljivanje presude.

3. Prekršaji

Član 30.

Novčanom kaznom od 100.000 do 2.000.000 kazniće se za prekršaj robna berza, ako:

- 1) ne dostavi Komisiji na prethodnu saglasnost statut, pravila robne berze i tarifnik, kao i izmene ovih akata u skladu sa članom 7. stav 5. ovog zakona;
- 2) za članove uprave imenuje lice za koje nije pribavljena prethodna saglasnost Komisije u skladu sa članom 8. stav 4. ovog zakona;
- 3) postupa suprotno zabrani iz člana 10. ovog zakona;

4) zapošljava lica suprotno zabrani sukoba interesa iz člana 11. ovog zakona;

5) koristi sredstva namenskog računa protivno njihovoj nameni suprotno odredbama čl. 19. ili 20. ovog zakona.

Za radnje iz stava 1. ovog člana kazniće se za prekršaj i odgovorno lice u robnoj berzi novčanom kaznom od 50.000 do 150.000 dinara.

Član 31.

Novčanom kaznom od 100.000 do 2.000.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice ako upotrebljava u poslovnom imenu oznaku „robna berza”, suprotno članu 5. ovog zakona.

Za radnje iz stava 1. ovog člana kazniće se za prekršaj i odgovorno lice u pravnom licu novčanom kaznom od 50.000 do 150.000 dinara.

Uz kaznu za prekršaj iz st. 1. i 2. ovog člana može se izreći zaštitna mera zabrane pravnom licu da obavlja poslove robne berze u trajanju od šest meseci do dve godine.

Član 32.

Novčanom kaznom od 50.000 do 200.000 dinara kazniće se za prekršaj preduzetnik:

- 1) ako obavlja poslove robne berze suprotno članu 9. ovog zakona;
- 2) ako na zahtev Komisije, u ostavljenom roku i na traženi način, ne omogući uvid ili ne dostavi dokumentaciju koju Komisija smatra potrebnom za sprovođenje nadzora (član 25. stav 3);
- 3) ako onemogući ovlašćeno lice Komisije da sprovede postupak nadzora u skladu sa članom 25. stav 4. ovog zakona.

Član 33.

Novčanom kaznom od 20.000 do 150.000 dinara kazniće se za prekršaj fizičko lice:

- 1) ako na zahtev Komisije, u ostavljenom roku i na traženi način, ne omogući uvid ili ne dostavi dokumentaciju koju Komisija smatra potrebnom za sprovođenje nadzora (član 25. stav 3);
- 2) ako onemogući ovlašćeno lice Komisije da sprovede postupak nadzora u skladu sa članom 25. stav 4. ovog zakona.

IX. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 34.

Komisija će uskladiti svoje poslovanje i statut i doneti podzakonska akta potrebna za primenu ovog zakona, u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 35.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”, a primenjuje se po isteku devet meseci od dana stupanja na snagu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona sadržan je u članu 97. stav 1. tačka 6. Ustava Republike Srbije, prema kome Republika Srbija uređuje i obezbeđuje jedinstveno tržište; pravni položaj privrednih subjekata; sistem obavljanja pojedinih privrednih i drugih delatnosti; robne rezerve; monetarni, bankarski, devizni i carinski sistem; ekonomske odnose sa inostranstvom; sistem kreditnih odnosa sa inostranstvom; poreski sistem.

II. RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Postojanje uređenog robno-berzanskog tržišta, indikator je sigurnosti i konkurentnosti određene privrede, kao i eliminisanja netržišnih rizika u poslovanju.

Formiranje robne berze ima brojne pogodnosti, poput olakšavanja zaključivanja trgovinskih poslova, formiranja tržišnih cena, njihovo vremensko i prostorno uravnoteženje, zatim pružanje veće pravne sigurnosti, podsticanja privrednog razvoja, obrazovanja i obaveštavanja učesnika tržišta o privrednim zbivanjima.

Uspostavljanje savremene robne berze i razvoj spot i terminske berzanske trgovine doprinosi izgradnji tržišno orijentisane privrede, a na prvom mestu sektora poljoprivrednih proizvoda. Ovim zakonom se uspostavljaju potrebni pravni i institucionalni okviri za razvoj trgovanja terminskim ugovorima, te pruža osnova za uvođenje mehanizama kojima se eliminišu najveći rizici poslovanja u Republici Srbiji.

Donošenje ovog zakona je višestruko korisno i za javni sektor. Omogućava se organizacija sistema podrške poljoprivredi posredstvom tržišnih mehanizama intervencije, a očekivani efekti uključuju efikasnije upravljanje robnim rezervama, kao i unapređenje politike razvoja poljoprivrede i agrobiznisa.

U Republici Srbiji trenutno ne postoji adekvatan pravni okvir za razvoj robnih berzi, pa bi precizno regulisanje oblasti terminskog i spot berzanskog poslovanja kroz sveobuhvatan zakon o robnim berzama, kao i jasno definisanje mera za sprovođenje zakona, doprinelo smanjivanju trenutne izloženosti privrede rizicima, naročito malih i srednjih preduzeća i poljoprivrednika. Na taj način će privreda biti u mogućnosti da koristi derivate kao jedan od instrumenata upravljanja rizicima, naročito u domenu upravljanja rizikom cene poljoprivrednih proizvoda.

Dosadašnja iskustva, analiza postojećeg zakonodavnog okvira za razvoj tržišta robe i instrumenata za upravljanje rizicima, ukazali su na potrebu za donošenjem posebnog zakona o robnim berzama.

III. OBJAŠNENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA I POJEDINIH REŠENJA

Prvi deo - UVODNE ODREDBE

Čl. 1. do 3. određuju se predmet i cilj zakona, shodnu primenu drugih relevantnih propisa i značenje pojedinih pojmova u smislu ovog zakona. Obzirom da je reč o zakonu kojim se utvrđuje institucionalni okvir i po prvi put normira delatnosti

robne berze celishodno je da se precizno definišu određeni pojmovi neophodni za pravilno razumevanje i efikasnu primenu zakona. Prilikom definisanja vodilo se računa o postojećim zakonskim rešenjima, posebno odredbama zakona koje reguliše tržište kapitala, jer je reč o uskopovezanim oblastima. Uvodi se kategorija tržišni materijal (član 2. stav 1. tačka 3) kao zbirnog pojma za sve predmete trgovanja na robnoj berzi.

Drugi deo - OSNIVANJE, ORGANIZOVANJE I POSLOVANJE ROBNE BERZE

Čl. 4. do 14. određen je način osnivanja robne berze. Kriterijum razdvajanja je rok izvršenja ugovorne obaveze, odnosno isporuke robe koja je predmet trgovanja. Reč je o izuzetno pogodnom mehanizmu koji doprinosi većem prometu i sigurnijem poslovanju. U pogledu pravnog oblika organizovanja robne berze, uzimajući u obzir postojeće pravne forme privrednih društava predviđene Zakonom o privrednim društvima („Službeni glasnik RS”, br. 36/11 i 99/11, 83/14 – dr. zakon i 5/15), neophodno je da robna berza bude osnovana kao akcionarsko društvo, imajući u vidu potrebni osnovni kapital i izloženost riziku, propisanu odgovornost i sistem upravljanja i odlučivanja. Takođe, zakonom je precizirano da svako lice može biti akcionar. Robna berza je dužna zbog specifičnosti i značaja poslova koje obavlja da u svom poslovnom imenu na nesumnjiv način istakne to svojstvo.

Predviđen je minimalni kapital na osnovu procene izloženosti riziku i obimu poslovanja, kao i obaveza robne berze da konstantno održava propisano nivo kapitala.

U članu 7. sa ciljem zaštite učesnika u trgovanju na robnoj berzi, predviđena je zakonska obaveza donošenja tarifnika i pravila, na koje prethodnu saglasnost daje Komisija za hartije od vrednosti.

Čl. 9. i 10. se odnose na delatnost robne berze. Precizirani su opšti uslovi i osnovni poslovi robne berze, koji se pre svega manifestuju u stvaranju uslova za efikasno i transparentno obavljanje trgovine i izvršenja preuzetih obaveza. Prodaja tržišnih podataka u smislu ovog zakona predstavlja prodaju informacija zainteresovanim licima (fizičkim, pravnim i državnim institucijama), koje se odnose na trgovanje (potvrde o realizovanim cenama, količinama, statističkim podacima) uz finansijsku nadoknadu koja će biti propisana Tarifnikom berze. Zakonsko regulisanje trgovine standardizovanim finansijskim instrumentima je obrađeno Zakonom o tržištu kapitala, dok će nove izmene i dopune ZTK u potpunosti regulisati ovu oblast, što je u skladu sa EU regulativom.

Ovim zakonom nije predviđena mogućnost trgovine električnom energijom jer je ona uređena posebnom regulativom, odnosno Zakonom o energetici. Takođe, trgovina plemenitim metalima je regulisana Zakonom o kontroli prometa od dragocenih metala.

U čl. 11. do 13. uređuje se sukob interesa, kadrovska osposobljenost i tehnička opremljenost. U pogledu kadrovske osposobljenosti robne berze ovaj zakon propisuje da su dozvolu za obavljanje poslova pružanja investicionih usluga dužna da imaju najmanje pet zaposlenih lica.

Treći deo - TRGOVANJE NA ROBNOJ BERZI

Čl. 15. do 18. uređuju se pravila trgovanja na robnoj berzi, odnosno na spot i termiskom tržištu. Uređuju se poslovi koje obavlja robna berza na spot i termiskom tržištu.

Četvrti deo - ZBIRNI RAČUNI I GARANTNA SREDSTVA

Čl. 19. i 20. Uređuju se način obračuna i plaćanja tako što se predviđa obaveza otvaranja zbirnih namenskih dinarskih i deviznih računa za trgovanje na robnoj berzi. U cilju obezbeđenja izvršenja trgovanja robna berza može propisati obavezna garantna sredstva za pojedine vrste robe.

Peti deo - POVREDE INTEGRITETA TRŽIŠTA

Čl. 21. i 22. sadrže odredbe o povredama integriteta tržišta, odnosno zabranama zloupotreba na tržištu. Predviđene su zabrane različitih oblika radnji koje učesnici berzanske trgovine preuzimaju u nameri promene tekuće cene tržišnih materijala uključenih u listing protivno delovanju tržišnih zakona, kako bi sebi ili drugima pribavili imovinsku korist.

Ovakvo nedozvoljeno ponašanje aktera na robnoj berzi nanosi štetu drugim učesnicima u trgovanju, samoj robnoj berzi, a zavisno od uticaja i značaja robne berze u ukupnom privrednom prometu i drugim privrednim subjekte van berzanskog tržišta.

Šesti deo - OVLAŠĆENJA I NADLEŽNOSTI KOMISIJE

Čl. 23. i 24. odnose se na poslove koje obavlja Komisija i način finansiranja istih. Komisija poslove obavlja, kao poverene.

Sedmi deo - NADZOR

Čl. 25. i 26. odnose se na nadzor nad primenom ovog zakona, koja je poverena Komisiji za hartije od vrednosti, kao regulatornom telu u odnosu na organizovana tržišta kapitala i efekata, i koja će u skladu sa planom nadzora na osnovu procene rizika na robno-berzanskom tržištu vršiti nadzor u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Nadzor podrazumeva neposrednu kontrolu, pre svega poslovanja i aktivnosti koje predstavljaju najveći sistemski rizik u smislu obima i vrste transakcija u okviru poslova svojstvenih za robnu berzu.

Osmi deo - KAZNENE ODREDBE

U čl. 27. do 33. predviđena su krivična dela manipulacija na robno berzanskom tržištu i korišćenje, otkrivanje i preporučivanje insajderske informacije koje mogu u velikoj meri uticati na stabilnost tržišta, te su potencijalne štete za učesnike takve da opravdavaju propisanu kaznu zatvora, propisan je privredni prestup i prekršajna kazna.

Deveti deo - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 34. sadrži prelazne i završne odredbe, kojim je predviđen rok od šest meseci za uskađivanje akata poslovanja Komisije.

Članom 35. predviđeno je stupanje na snagu i početak primene ovog zakona, kao i njegovo objavljivanje u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

IV. FINANSIJSKA SREDSTVA POTREBNA ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje ovog zakona nije potrebno obezbediti sredstva u budžetu Republike Srbije.

ANALIZA EFEKATA PROPISA

1. Koji problemi se rešavaju propisom?

Osnovni povod za normativnu aktivnost predstavlja činjenica da u Republici Srbiji ne postoji celovit pravni okvir koji omogućava robno-berzansko trgovanje. U skladu sa Zakonom o privrednim društvima („Sl. glasnik RS“ br. 36/11, 99/11 i 83/2014 - dr. zakon) moguće je osnovati robnu berzu koja organizuje spot trgovanje u bilo kom pravnom obliku, pri čemu ne postoje nikakva ograničenja niti poseban nadzor nad radom robne berze i njenim učesnicima, što značajno povećava rizik trgovanja i nespojivo je sa osnovnom idejom berzanske trgovine. Zakon o tržištu kapitala („Sl. glasnik RS“ br. "Sl. glasnik RS", br. 31/2011, 112/2015 i 108/2016) prepoznaje robne i finansijske derivate kao tržišni materijal, ali ne omogućava razvoj institucionalnog okvira, a samim tim ni trgovanja, što ima za direktnu posledicu nepostojanje tržišta promptnih, nestandardizovanih i standardizovanih terminskih ugovora. Usvajanjem zakona kojim se reguliše celokupna materija robnih berzi omogućilo bi se prevazilaženje brojnih uočenih prepreka za razvoj tržišta robe, privrednih subjekata i privrede u celini.

Najveći problem predstavlja nepostojanje mogućnosti zaštite od rizika korišćenjem savremenih tržišnih mehanizama i instrumenta – za razliku od privreda razvijenih zemalja, kao i privreda zemalja sa visokim stopama rasta, domaća privreda nema tržišne instrumente koje može da koristi u upravljanju rizicima. Velika preduzeća za određene vrste rizika koriste strane berze (poput berzi u Budimpešti i Čikagu), dok mala i srednja preduzeća i poljoprivredna gazdinstva nemaju te mogućnosti. Postojeći zakonodavni okvir ne omogućava malim i srednjim preduzećima i poljoprivrednicima da koriste savremene tržišne mehanizme i instrumente, čime ih stavlja u nepovoljan položaj i dodatno izlaže rizicima. Nepostojanje adekvatnog pravnog okvira, te posledično ni institucionalnog okvira, onemogućava domaća MSPP da budu konkurentna u odnosu na inostrana MSPP.

Veliki nedostatak je i nepostojanje tržišnih pokazatelja koji doprinose efikasnom poslovnom planiranju i razvoju, te sprovođenju efikasnih politika i mera vlade Srbije – nepostojanje razvijenog tržišta instrumenata za upravljanje rizicima, poput forward ugovora, uskraćuje privredu za informacije o očekivanoj budućoj ceni određene robe. Shodno tome, poslovno planiranje je dodatno otežano i podleže većoj verovatnoći značajnih grešaka. Prilikom analize mera i kreiranja politika razvoja poljoprivrede i agrobiznisa, Vlada Srbije ne raspolaže adekvatnim podacima koji u razvijenim ekonomijama dolaze sa robnih berzi. Istovremeno, nedostatak podataka negativno utiče na merenje efekata politika i mera koje Vlada sprovodi.

Prethodno navedeni problemi rezultiraju činjenicom da su domaća privreda i poljoprivrednici manje konkurentni u odnosu na strane MSPP kojima je omogućeno bolje poslovno planiranje, hedžiranje rizika cena sirovina. Niži stepen konkurentnosti domaće privrede u odnosu na stranu prouzrokuje nenadoknadivu štetu.

Slabost našeg sistema su i nedovoljno razvijeni mehanizmi trgovanja robom, tako da dosadašnji način trgovine koji primenjuje Produktna berza ne omogućava kontrolu procesa trgovanja i zaštitu učesnika u berzanskoj transakciji.

Direktna posledica nedostatka adekvatnog zakonskog okvira jeste barijera stranim investitorima i domaćim fizičkim licima da ulažu na organizovanom robno-berzanskom tržištu – poslovni model trgovine koji primenjuje Produktna berza prepoznaje isključivo domaća pravna lica kao učesnike u trgovanju. Zakonom se postiže bolja podrška izvozu, uzimajući u obzir da izvoz žitarica dominira u strukturi ukupnog izvoza Republike Srbije, jasno je zašto je podrška ovom segmentu posebno značajna. U trgovini poljoprivrednim proizvodima Srbija beleži suficit od oko 1,6 milijardi američkih dolara (2016. godine), dok izvoz poljoprivrednih proizvoda čini oko 11,91% ukupnog izvoza. Izvoznicima će biti pružena mogućnost da unapred znaju i mogu da ugovore cenu robe (žitarica, industrijskog bilja, mineralnog đubriva, itd.). To će im

omogućiti da precizno planiraju poslovanje i da se zaštite od rizika na isti način kao i njihovi inostrani konkurenti.

Dakle, donošenjem zakona se omogućava uspostavljanje savremene robne berze, razvoj spot i termenske berzanske trgovine, kao i izgradnja tržišno orijentisanog agrosektora i privrede. Uspostavljanje potrebnog pravnog i institucionalnog okvira za razvoj trgovanja izvedenim finansijskim instrumentima pruža osnovu za uvođenje poljoprivrednih-derivata kojima se smanjuju najveći rizici poslovanja u Republici Srbiji.

2. Koji ciljevi treba da se postignu donošenjem novog zakona?

U savremenim privredama postojanje razvijenog tržišta robe i instrumenata za upravljanje rizicima omogućava razvoj preduzeća i poljoprivrede, te posledično i razvoj u celini. Pored svoje osnovne funkcije koje robna berza tradicionalno ima (susretanje ponude i tržišne i formiranje cene robe), savremena robna berza preuzima dodatne funkcije: transfer rizika promene cene, smanjenje rizika neispunjenja ugovora, predviđanje cena osnovne aktive, podizanje nivoa transparentnosti i informisanosti učesnika na tržištu, kao i podizanje nivoa standardizacije kvaliteta kada je u pitanju poljoprivredna roba. Savremena robna berza daje mogućnost proizvođačima da u trenutku dok još uvek traje proces proizvodnje unapred saznaju, i dodatno, ako žele, ugovore/osiguraju cenu svojih finalnih proizvoda, odnosno sirovina-

Osnovni cilj donošenja zakona jeste uspostavljanje savremene robne berze, kao organizatora pravičnog, transparentnog i efikasnog tržišta nestandardizovanog i standardizovanog tržišnog materijala.

Konkretni ciljevi koji će se donošenjem zakona postići su:

a) Uspostavljanje institucionalnog okvira za robne berze

Zakon o robnim berzama jasno definiše institucionalni okvir u domenu robne berze, kao i nadzora nad institucijama, tržištem i tržišnim učesnicima.

Kroz definisanje jasnih uslova za osnivanje, organizaciju i funkcionisanje robne berze (poput definisanje nivoa osnovnog kapitala, davanje odobrenja, kadrovske, organizacione i tehničke osposobljenosti, itd.) zakon omogućava viši stepen sigurnosti trgovanja. Radi zaštite integriteta tržišta, Zakonom o robnim berzama je predviđeno da robna berza može obavljati posao standardizacije i kreiranja nestandardizovanih i standardizovanih tržišnih materijala, izrade i vođenja listinga, povezivanja ili olakšavanja povezivanja različitih interesa trećih lica za kupovinom i prodajom standardizovanih tržišnih materijala, obračuna i plaćanja transakcija, čuvanja i obelodanjivanja informacija o tražnji, ponudi i tržišnim cenama, kao i druge poslove u skladu sa svojim statutom, pravilima i drugim opštim aktima.

Zakon o robnim berzama jasno definiše nadzor nad institucijama, tržištem i tržišnim učesnicima. Komisija za hartije od vrednosti daje prethodnu saglasnost na akte robne berze, na izbor, odnosno imenovanje direktora, odnosno članova nadzornog odbora robne berze, i drugo. Navedeni nadzor uticaće na zaštitu učesnika na tržištu i javnosti od manipulacija, kao i na kreiranje otvorenog, konkurentnog i efikasnog tržišta.

Značajan segment sigurnosti jeste uspostavljanje sistema obračuna i plaćanja, kojim se sistem garancija u izvršenju preuzetih obaveza po zaključenim berzanskim poslovima podiže na značajno viši nivo. Povećanje sigurnosti ugovornih strana i transparentnosti trgovanja kroz berzansko trgovanje uticaće na povećanje investicija, kako domaćih tako i stranih.

b) Uspostavljanje regulisanog promptnog robno-berzanskog tržišta

Unapređenje promptnog tržišta robe će obezbediti likvidno, sigurno i ravnopravno trgovanje robama i definisati tržišnu i javno dostupnu dnevnu cenu

berzanske robe. Određene vrste rizika berzanskog poslovanja, kao što su sigurnost izvršenja berzanske transakcije i sigurnost izvršenja preuzetih obaveza, će biti ukinute ili značajno smanjene. Postojanje zakonske regulative i nadzora tržišta od strane Komisije za hartije od vrednosti će značajno uticati na autoritet i integritet promptne berzanske trgovine i time doprineti otvaranju novih mogućnosti u razvoju tržišta. Uspešna promptna trgovina poljoprivrednim proizvodima otvara mogućnost uspostavljanja tržišta drugih standardizovanih roba i stvara osnove za uspostavljanje terminkog tržišta standardizovanih poljoprivrednih proizvoda.

Uređena i regulisana promptna trgovina poljoprivrednih proizvoda će izgraditi uspešan tržišni mehanizam koji se sa lakoćom može primeniti na druge vrste robe koja je pogodna za berzansku trgovinu, a za koju bude postojao interes tržišta.

v) **Uspostavljanje regulisanog terminkog berzanskog tržišta**

Zakon o robnim berzama jasno definiše institucionalni okvir i nadzor nad tržištem nestandardizovanih terminkih ugovora.

Na ovaj način u Republici Srbiji biće moguće u praksi uspostaviti berzansko trgovanje nestandardizovanim terminkim ugovorima, čime će se za MSPP omogućiti korišćenje tržišnih instrumenata upravljanja rizicima. Već pominjani sektor poljoprivrede i prehrambene industrije će time biti u mogućnosti da parira inostranim konkurentima. Poslovanju izvozno orjentisanih firmi značajno će pomoći mogućnost zaštite od rizika promene deviznog kursa kroz upotrebu nestandardizovanih terminkih ugovora.

3. Da li su razmotrene druge opcije za rešavanje problema?

U toku faze identifikacije problema i utvrđivanja potencijalnih rešenja, razmotreno je nekoliko alternativnih mogućnosti:

a) *status quo* opcija, u kom slučaju bi bilo onemogućeno uvođenje berzanskih instrumenata za upravljanje rizicima;

b) donošenje zakona o izmenama i dopunama postojećih zakona;

v) donošenje novog zakona koji bi na sveobuhvatan način uredio oblast robnih berzi.

a) *Status quo* je odbačen zbog brojnih nejasnoća i nedorečenosti koje sadašnji regulatorni okvir sadrži, a koje su jasno detektovane u praksi. Činjenica je da *status quo* ne omogućava dalji razvoj robnih berzi i terminkih instrumenata, a koji su bitni naročito za MSPP i izvoznike.

Zakon o berzama, berzanskom poslovanju i berzanskim posrednicima iz 1994. godine, pored odredaba o finansijskoj berzi, sadržao je i odredbe o robnoj berzi. Međutim, počev od Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata iz 2003. godine, zakoni Republike Srbije koji regulišu finansijska tržišta, ne uređuju uslove za osnivanje, funkcionisanje, status i nadzor nad robnim berzama. Prekidom pravnog kontinuiteta stvorena je pravna praznina u ovoj oblasti. Najpre, ne postoji regulatorno telo koje izdaje dozvole za rad i kontroliše robnu berzu i njene članove. Takođe, nedostaju zaštitni mehanizmi koji garantuju isplatu prodavca, odnosno isporuku robe kupcu. Učesnici u ovim poslovima prepušteni su redovnoj sudskoj proceduri, što usporava rešavanje spornih situacija i nosi druge povećane troškove.

Stoji činjenica da ZTK ne predviđa ili na nepotpun, odnosno neodgovarajući način, uređuje izvesna pitanja koja su neophodna za uspešno trgovanje nestandardizovanim tržišnim materijalima (terminkim ugovorima). Da bi se uspostavila efikasna trgovina potrebno je drugačije urediti sledeća pitanja:

a) kreiranje nestandardizovanih terminkih ugovora od strane berze,

b) utvrđivanje listinga,

v) propisivanje obračuna i plaćanja

- g) propisivanje sistema margina
- d) tretman insajderskih informacija i sprečavanje zloupotreba na tržištu

Donošenje zakona o izmenama i dopunama postojećih zakona je kao opcija posebno razmatran od strane radne grupe. Detaljno je razmotrena opcija izmene i dopune Zakona o tržištu kapitala, kao i opcija da se na izmenama ovog zakona radi paralelno sa radom na Zakonu o robnim berzama. Za razliku od primera iz prakse kada nije bilo vođeno dovoljno računa o usklađenosti zakona koji uređuju povezanu materiju, u slučaju izrade Zakona o robnim berzama od početka je obezbeđena koordinacija između nadležnih ministarstava – predstavnici Ministarstva finansija, Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija, kao i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede su članovi radne grupe.

Opcija donošenje zakona o izmenama i dopunama postojećeg ZTK nije prihvaćena pre svega jer se Zakonom o tržištu kapitala ne može regulisati promptna trgovina robom i nestandardizovanim terminskim ugovorima. Usvajanje izmena i dopuna ZTK koje se odnose na organizovano terminsko tržište robe i navedene instrumente, podrazumevalo bi unapređenje postojećeg rešenja ali i odvajanje regulisanja tržišta hartija od vrednosti i terminskih tržišta usled njihovih specifičnosti. Zakon bi morao da definiše drugačije uslove, na primer u pogledu potrebnog kapitala za one organizatore koji bi se bavili organizacijom samo jednog od navedenih tržišta. Takođe, dodatno bi se morala predvideti mogućnost uspostavljanja obračuna i plaćanja u okviru organizatora terminskog tržišta i razraditi elementi neophodni za njegovo uspešno funkcionisanje (npr. članstvo, marginski računi i sl.). Izmenama ZTK bi se jasno morale razdvojiti navedene oblasti robne u odnosu na berzu hartija od vrednosti. Konačno, i druga gore navedena pitanja morala bi biti uređena na način koji bi obezbeđivao nesmetano funkcionisanje terminskog tržišta. Ovaj model bi više bio na liniji očuvanja „jedinstva“ sistema, ali bi onemogućio razvoj robnog tržišta.

Usvajanje Zakona o robnim berzama (ZRB), kao *lex specialis* u odnosu na Zakon o tržištu kapitala prihvaćeno je kao najcelishodnije. Njime se jasno i lako primenljivo uvode elementi neophodni za funkcionisanje kako spot, tako i nestandardizovanog terminskog tržišta.

4. Zašto je donošenje zakona najbolje rešenje datog problema?

Donošenjem Zakona o robnim berzama na celovit način se rešavaju problemi uočeni u praksi, nameće se veća transparentnost i sigurnost tržišta, kao i omogućava jednostavno korišćenje terminskih ugovora od strane MSPP.

Donošenjem posebnog Zakona o robnim berzama moguće je jasno definisati prava i obaveze svih učesnika u trgovanju na način koji će doprineti povećanju pravne sigurnosti, uz istovremeno stvaranje uslova za dalji razvoj promptnog i terminskog tržišta. Za definisanje pojedinih odredaba korišćena su iskustva i primeri dobre regulatorne prakse drugih zemalja. Istovremeno, u Zakon je moguće inkorporirati postojeću praksu i razrešiti probleme koji su se definisali u svakodnevnom trgovanju robom.

Postojanje Zakona o robnim berzama predstavlja veći autoritet pred sudovima i administrativnim telima od postojećih ugovora, na kome počiva trenutno poslovanje Produktne berze Novi Sad. Ovaj zakon unapređuje aspekte ovih odnosa u pogledu transparentnosti, efikasnosti, sigurnosti i celovitog institucionalnog okvira. Na taj način se izbegavaju greške i nejasnoće u tumačenju ugovora i transakcija odredbe Zakona o robnim berzama imaju pozitivan efekat na sva domaća i strana privredna društva, preduzetnike, poljoprivrednike, fizička lica, organe javne vlasti, uopšte od strane sudova, Narodne banke Srbije i poreskih organa.

5. Na koga će i kako će najverovatnije uticati rešenja u zakonu?

Imajući u vidu da će se Zakonom o robnim berzama jasno regulisati sva pitanja od značaja za tržišno upravljanje rizicima upotrebom berzanskih instrumenata mogu se izdvojiti sledeće grupe subjekata na koje će neposredno ili posredno pozitivno uticati propisana rešenja:

- a) privredna društva, naročito mala i srednja preduzeća i preduzetnici;
- b) poljoprivrednici;
- v) finansijske institucije i posrednici;
- g) postojeće i buduće robne berze;
- d) državni organi Republike Srbije;
- đ) niz drugih zainteresovanih lica.

a) Efekat na privredna društva

Kada je u pitanju trgovanje robom, pre svega poljoprivrednim berzanskim proizvodima, Zakon će unaprediti sistem garancija u trgovanju, što je naročito bitno za unapređenje položaja malih i srednjih preduzeća. Zakon uvodi obračun i plaćanje (posebno odeljenje u okviru organizacione strukture robne berze) i

Obračun i plaćanje - utiče na smanjenje rizika tako što kupac i prodavac dostavljaju garantna sredstva kao sredstvo obezbeđenja izvršenja posla. po osnovu transakcija, predstavljajući efiksanu zaštitu rizika neizvršenja obaveze isporuke robe u odgovarajućoj količini i odgovarajućeg kvaliteta, kao i rizika naplate isporučene robe.

Statistika berzanskog trgovanja na Produktnoj berzi pokazuje da se oko 1% ukupne dinarske vrednosti zaključenih berzanskih poslova na tržištu robe ne realizuje, usled nastanka objektivnih okolnosti. Na vanberzanskom tržištu ovaj procenat je mnogo veći, uz visok rizik prevarnih radnji. Takvi slučajevi za sobom povlače troškove transporta robe i izgubljene dobiti zbog potencijalne promene cene tržišnog materijala, koje trpi kupac kome roba nije isporučena.

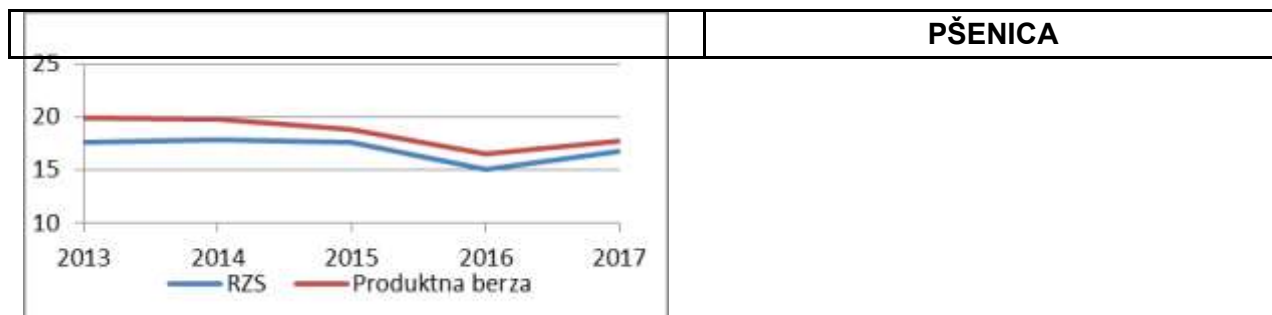
Mala i srednja preduzeća i preduzetnici će donošenjem Zakona o robnim berzama biti u mogućnosti da koriste tržišne instrumente upravljanja rizicima. Postojanje nestandardizovanih terminskih ugovora obezbeđuje korisnicima, pre svega preduzećima koja se suočavaju sa problemom visokih rizika u poslovanju (rizik kamatne stope, rizik promene valutnog kursa, rizik promene cene sirovina, itd.) da njima adekvatno upravljaju.

b) Efekat na poljoprivredne proizvođače

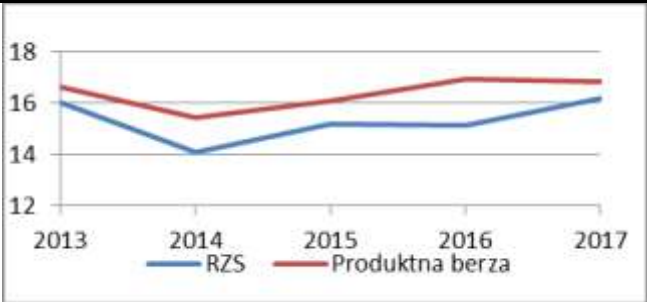
Razvijena robna berza naročito pogoduje poljoprivrednim proizvođačima i agrobiznisu čiji su profiti veoma izloženi riziku promene cene poljoprivrednih proizvoda Republika.

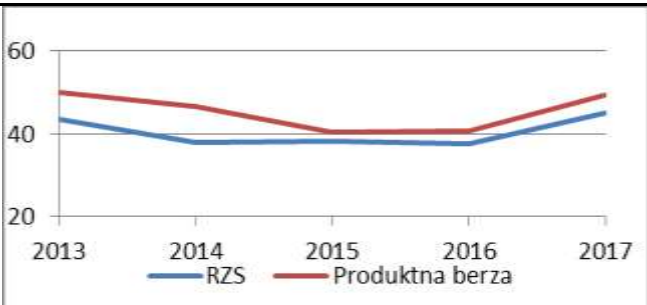
Pozitivni efekti Zakona posebno su istaknuti na tržištu robe i to za individualne poljoprivredne proizvođače kojima se omogućava učešće u organizovanoj robno-berzanskoj trgovini, što do sada nije bio slučaj u praksi trgovanja na „Produktnoj berzi“ u Novom Sadu. U prilog tvrdnji ide i analiza razlika u ceni koji bi ova grupa učesnika u robno-berzanskoj trgovini ostvarila prodajom sopstvenih poljoprivrednih proizvoda direktno preko robne berze, umesto tradicionalnom prodajom otkupljivačima, nakupcima i slično.

Tabela - Uporedna analiza ponderisanih otkupnih cena pšenice i kukuruza, po podacim RZS i Produktne Berze Novi Sad (bez PDV) u periodu 2013.-2017.

	2013	2014	2015	2016	2017
Cene RZS	17,55	17,86	17,57	15,06	16,77
Cene sa Produktne berze	19,89	19,83	18,83	16,46	17,73
Procentualni odnos u korist cena na "Produktnoj berzi" (u %)	11,76%	9,93%	6,69%	8,51%	5,41%

	KUKURUZ				
	2013	2014	2015	2016	2017
					
Cene RZS	16,03	14,1	15,18	15,14	16,19
Cene sa Produktne berze	16,63	15,43	16,08	16,95	16,82
Procentualni odnos u korist cena na "Produktnoj berzi" (u %)	3,61%	8,62%	5,60%	10,68%	3,75%

	SOJA				
	2013	2014	2015	2016	2017
					
Cene RZS	43,64	37,91	38,31	37,64	45,02
Cene sa Produktne berze	49,93	46,53	40,36	40,64	49,35
Procentualni odnos u korist cena na "Produktnoj berzi" (u %)	12,60%	18,53%	5,08%	7,38%	8,77%

Treba uzeti u obzir činjenicu da je prosečno 80% setvenih površina u vlasništvu individualnih proizvođača. Analiza koja sledi ukazuje na dodatnu dobit koju bu poljoprivredni proizvođači ostvarili prodajom svojih proizvoda preko robne berze.

Tabela - Dodatna dobit individualnih poljoprivrednih proizvođača u slučaju prodaje proizvoda preko robne berze.

Godina	Proizvodnja u tonama			Razlika u ceni u din/kg (cena na PB - otkupna cena)			Profit (u 000 dinara)		
	Pšenica	Kukuruz	Soja	Pšenica	Kukuruz	Soja	Pšenica	Kukuruz	Soja
2013	2.690.266	5.864.419	385.214	2,34	0,6	6,29	6.295.222	3.518.651	2.42
2014	2.387.202	7.951.583	545.898	1,97	1,33	8,62	4.702.788	10.575.605	4.70
2015	2.428.203	5.454.841	454.431	1,26	0,9	2,05	3.059.536	4.909.357	931
2016	2.884.537	7.376.738	576.446	1,4	1,81	3	4.038.352	13.351.896	1.72
2017	2.275.623	4.018.370	461.272	0,96	0,63	4,33	2.184.598	2.531.573	1.99
Ukupno:							20.280.496	34.887.083	11.7
Prosečno godišnje:							4.056.099	6.977.417	2.35
Troškovi berzanske prodaje 0,6% (0,5% + PDV):							24.337	41.864	14.1
Neto godišnji profit individualnog sektora:							4.031.763	6.935.552	2.34

Neto godišnji profit (pozitivnu razliku u ceni) na tržištu pšenice (4,03 milijarde dinara), kukuruza (blizu 7 milijardi dinara) i soje (2,34 milijardi dinara), može se na osnovu podataka o požnjevenim površinama pod ovim kulturama u vlasništvu poljoprivrednih proizvođača u poslednjih pet godina, iskazati i po hektaru.

	Pšenica		Kukuruz	Soja
	požnjevena površina, ha / broj rodni stabala, hilj. / broj rodni čokota, mil.		požnjevena površina, ha / broj rodni stabala, hilj. / broj rodni čokota, mil.	požnjevena površina, ha / broj rodni stabala, hilj. / broj rodni čokota, mil.
biljna proizvodnja				
2013	631.640		980.334	159.724
2014	604.748		1.057.877	154.249
2015	589.922		1.010.227	184.841
2016	595.118		1.010.097	182.362
2017	556.115		1.002.319	201.712
Požnjeveno u hektarima u individualnom sektoru				
2013	505.312		784.267	127.779
2014	483.798		846.302	123.399
2015	471.938		808.182	147.873
2016	476.094		808.078	145.890
2017	444.892		801.855	161.370
Ukupno:	2.382.034		4.048.683	706.310
Prosečno godišnje:	476.407		809.737	141.262
	neto profit (u 000 dinara)	požnjeveno hektara u individualnom sektoru	neto profit po hektaru u dinarima	
Pšenica	4.031.763	476.407	8.460,00	
Kukuruz	6.935.552	809.737	8.570,00	
Soja	2.343.229	141.262	16.590,00	

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku

Analiza jasno pokazuje da bi individualni poljoprivredni proizvođači prodajom pšenice i kukuruza, kao najzastupljenijih i najvažnijih ratarskih kultura, preko robne berze po berzanskim cenama, umesto preko tradicionalnih trgovinskih i netrgovinskih kanala po otkupnim cenama, ostvarivali dodatnu dobit koji na tržištu kukuruza i pšenice iznosi blizu 8.500,00 din/ha, a na tržištu soje čak preko 16.000 din/ha.

Napomena: odstupanje od procenjene dodatne zarade po hektaru obradivog zemljišta na kome se gaji pšenica, u odnosu na procenjenu dodatnu zaradu po hektaru obradivog zemljišta na kome se gaji kukuruz, je logično, kada se uzme u obzir činjenica da poljoprivredni proizvođač može, za razliku od pšenice koju mora odmah (nakon žetve) predati (prodati) uslovnom skladištu ili trgovcu, kukuruz čuvati u svom ambaru do proleća, kada postiže i bolju prodajnu cenu istog.

v) Efekti na finansijske institucije i posrednike

Finansijske institucije i finansijski posrednici će imati pozitivne efekte zbog povećanja obima poslovanja i zbog mogućnosti upravljanja rizikom poslovanja.

Neposredna korist za finansijske institucije je mogućnost upravljanja različitim vrstama rizika, kojima su izloženi u redovnom poslovanju, kao i mogućnost stvaranja novih finansijskih proizvoda.

g) Efekti na postojeće i buduće robne berze

Premda je u poslednjoj deceniji trgovanje poljoprivrednim proizvodima na Produktnoj berzi doživelo stagnaciju odnosno pad, postojeći način rada je dugoročno neodrživ. U ukupnom trgovanju promet na promptnom tržištu iznosi 95%. Istovremeno postoji veliko interesovanje za zakonskim reglisanjem promptnog i terminskog tržišta koji će obezbediti sigurno i transparentno tržište. Postojeći pravni i institucionalni okvir nije omogućio razvoj terminskih ugovora na robu.

Donošenje novog zakona, kojim se na jedinstven način reguliše oblast robnih berzi, pozitivno utiče na postojeće i nove robne berze jer se njime otklanjaju problemi koji su se pojavili u praksi, regulišu se pravne praznine i izbegavaju razna nepotrebna tumačenja iz ove oblasti.

Donošenje zakonske regulative će stvoriti preduslov za razvoj domaćeg berzanskog tržišta, a koji će imati pozitivne efekte i na stvaranje regionalnog centra za trgovanje robom.

d) Efekti na državu i organe Republike Srbije

Institucionalnom podrškom putem donošenja zakonskog rešenja o berzanskom robnom trgovanju država stvara mogućnost za sigurnije (izvesnije) uslove poslovanja u savremenoj poljoprivredi. Ona na taj način može da organizuje sistem podrške poljoprivredi koristeći tržišni mehanizam intervencije kroz ciljne i zaštitne cene, kao i da otkloni sve primedbe proizvođača koji nisu zadovoljni cenom poljoprivrednog proizvoda u bilo kom trenutku proizvodnog ciklusa, a posebno u periodu berbe/žetve.

Strategijom Srbija 2020 predviđena je izgradnja sistema tržišno orijentisane, konkurentne poljoprivrede koja će biti jedan od značajnih oslonaca izvoznog potencijala naše zemlje. Kako bi poljoprivrednici bili konkurentni, i država treba da bude konkurentna. Ona treba da institucionalno uredi pravila tržišnog ponašanja i da tako da jasne signale donosiocima odluka u agroprivredi u kom pravcu mogu da se razvijaju. Infantilni sektor koji zavisi od subvencija ne može dugoročno biti konkurentan. To se jednako odnosi i na poljoprivredni sektor, a imajući u vidu pre svega tendenciju razvoja politike evropske podrške agrosektoru u kontekstu širenja tržišta. To ne znači istovremeno da država ne treba da pomaže sektor poljoprivrede, već suprotno, da to treba da čini svim silama poštujući model tzv. konkurentne države. Konkurentna država, kao naslednica države blagostanja, treba da upravo stvara institucionalni okvir za tržišno donošenje odluka i da gradi tržišni sistem informisanja poljoprivrednika za poslovno odlučivanje. Ovakav sistem treba da doprinese stabilnosti tržišta i podizanju standarda stanovništva.

U ostvarivanju strateških interesa, konkurentna država istovremeno sebe stavlja u istu ravan sa svim učesnicima na tržištu, tj. ponaša se po istim pravilima. Stoga robna berza jasno daje mogućnost stvaranja strateške sigurnosti za poljoprivredne proizvođače, dugoročne stabilnosti za prerađivače i trgovce, kao i mogućnost povlačenja mehanizma tržišnih intervencija u slučaju poremećaja koji su usled specifičnosti sektora na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda gotovo neminovnost. U tom smislu, sagledavanje iskustava u funkcionisanju savremenih robnih berzi bi bilo od koristi za dalje koncipiranje novog zakonskog rešenja.

6. Kakve troškove će primena zakona stvoriti građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima)?

Donošenje novog zakona neće nametnuti nove troškove privredi, već će stvoriti mogućnost da se oni smanje, s obzirom na nove mogućnosti za upravljanje rizikom poslovanja.

7. Da li su pozitivne posledice donošenja zakona takve da opravdavaju troškove koje će on stvoriti?

Pored toga što će donošenjem ovog zakona biti moguće smanjenje troškova, preduzeća povećavaju efikasnost, a time i konkurentnost. Dodatni troškovi nakon donošenja zakona se mogu javiti zbog novih nadležnosti Komisije za hartije od vrednosti.

8. Da li zakon stimuliše pojavu novih privrednih subjekata na tržištu i tržišnu konkurenciju?

Omogućavanje razvoja mehanizma i instrumenta za upravljanje rizicima omogućava bolje poslovno planiranje i veći stepen informisanosti preduzeća, što posledično utiče na povećanje njihove konkurentnosti. Dodatni razvoj mehanizma trgovanja robom, koji sa sobom nosi i viši stepen sigurnosti, omogućava podršku razvoju i osnivanju novih privrednih subjekata i registrovanih poljoprivrednih gazdinstava.

Zakon istovremeno omogućava i konkurenciju među postojećim berzama, kao i osnivanje novih robnih berzi čime se povećava konkurencija i na samom finansijskom tržištu.

Stoga se može reći da Zakon stimuliše pojavu novih privrednih subjekata na tržištu kao i da pospešuje konkurenciju.

9. Da li su zainteresovane strane imale priliku da iznesu svoje stavove o zakonu?

Inicijativa za izradu Zakona o robnim berzama potekla je od većeg broja privrednih subjekata, najčešće iz sektora poljoprivrede, prehrambene industrije i izvoznika. U toku izrade Nacrta zakona, pre početka javne rasprave, tekst Radne verzije Zakona o robnim berzama bio je dostupan na internet stranici Ministarstva.

10. Koje će mere tokom primene zakona biti sprovedene da bi se ostvarili razlozi donošenja zakona?

S obzirom da je primena zakona uslovljena donošenjem akata robne berze, pretpostavka za njegovu primenu jeste donošenje tih akata do momenta početka primene Zakona o robnim berzama. Za proces izrade podzakonskih akata već je obezbeđena podrška međunarodnih i domaćih eksperata.

IZJAVA O USKLAĐENOSTI PROPISA SA PROPISIMA EVROPSKE UNIJE

1. Ovlašćeni predlagač propisa: Vlada

Obrađivač: Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija

2. Naziv propisa

Predlog zakona o robnim berzama
Draft Law on commodity exchanges

3. Usklađenost propisa sa odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne strane, i Republike Srbije sa druge strane („Službeni glasnik RS”, broj 83/08) (u daljem tekstu: Sporazum):

- a) Odredba Sporazuma koja se odnose na normativnu saržinu propisa
/
- b) Prelazni rok za usklađivanje zakonodavstva prema odredbama Sporazuma
/
- v) Ocena ispunjenosti obaveze koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma
/
- g) Razlozi za delimično ispunjavanje, odnosno neispunjavanje obaveza koje proizlaze iz navedene odredbe Sporazuma
/
- d) Veza sa Nacionalnim programom za integraciju Republike Srbije u Evropsku uniju
/

4. Usklađenost propisa sa propisima Evropske unije

- a) Navođenje primarnih izvora prava EU i usklađenost sa njima
/
- b) Navođenje sekundarnih izvora prava EU i usklađenost sa njima
/
- v) Navođenje ostalih izvora prava EU i usklađenst sa njima
/
- g) Razlozi za delimičnu usklađenost, odnosno neusklađenost
/
- d) Rok u kojem je predviđeno postizanje potpune usklađenosti propisa sa propisima Evropske unije
/

5. Ukoliko ne postoje odgovarajuće nadležnosti Evropske unije u materiji koju reguliše propis, i/ili ne postoje odgovarajući sekundarni izvori prava Evropske unije sa kojima je potrebno obezbediti usklađenost, potrebno je obrazložiti tu činjenicu. U ovom slučaju, nije potrebno popunjavati Tabelu usklađenosti propisa. Tabelu usklađenosti nije potrebno popunjavati i ukoliko se domaćim propisom ne vrši prenos odredbi sekundarnog izvora prava Evropske unije već se isključivo vrši primena ili sprovođenje nekog zahteva koji proizilazi iz

odredbe sekundarnog izvora prava (npr. Predlogom odluke o izradi strateške procene uticaja biće sprovedena obaveza iz člana 4. Direktive 2001/42/EZ, ali se ne vrši i prenos te odredbe direktive).

Ne postoji obaveza usklađivanja, jer predloženi propis nije predmet regulisanja u propisima EU.

6. Da li su prethodno navedeni izvori prava EU prevedeni na srpski jezik?

/

7. Da li je propis preveden na neki službeni jezik EU?

/

8. Saradnja sa Evropskom unijom i učešće konsultanata u izradi propisa i njihovo mišljenje o usklađenosti

/